גמ' [א]ת"ר [1]ואם נפש לחייב על ספק מעילות אשם תלוי דברי ר' עקיבא וחכמים פוטרים לימא בהא קא מיפלגי דר' עקיבא סבר למדין עליון מתחתון ורבנן סברי אין למדין עליון מתחתון אמר רב פפא דכולי עלמא למדין עליון מתחתון דאם כן צפון בבן בקר [א] לא משכחת להו אלא הכא היינו טעמא דרבנן דפטרי [ב] דגמירי [ג]מצות מצות מחטאת (א) מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת [ד](ועל ספיקו אשם תלוי) אף כל [ג]שחייבין על זדונו כרת ועל [ה] [ו]ספקו חטאת ועל [ה]שגגתו אשם תלוי לאפוקי מעילה דאין חייבין על זדונו כרת [ז]דתניא הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים [א]אומרים באזהרה ור' עקיבא סבר כי ילפינן מצות מצות מחטאת חלב להכי הוא דילפינן מה להלן בקבועה אף כאן בקבועה לאפוקי עולה ויורד דלא ורבנן סברי [ח]אין גזירה שוה למחצה [ו] מכלל דר' עקיבא סבר יש גזירה שוה למחצה [ו] אלא דכולי עלמא אין גזירה שוה למחצה [ז] אלא היינו טעמא דר"ע דאמר קרא ואם נפש [ט]וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון [ח] ורבנן סברי תחתון הוא דגמר מעליון [ב]לאשם בכסף שקלים [ט] ור"ע סבר [י]אין היקש למחצה מכלל דרבנן סברי יש היקש למחצה והא קיימא לן דאין היקש למחצה דכולי עלמא אין היקש למחצה והכא ה"ט דרבנן [י] דגמירי מצות מצות אפקיה מהקישא ור"ע אשם בכסף שקלים [יא] נפקא ליה [2]מזאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות לאשם דבכסף שקלים ורבנן אע"ג דכתיב זאת תורת האשם איצטריך למכתב ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון [יב] ואי מזאת תורת האשם הוה אמינא כי אמינא תורה אחת לכל אשמות הני מילי בשאר אשמות ודאין אבל אשם תלוי כיון דעל ספק חלב קאתי אימא לא יהא ספיקו חמור מודאו מה ודאו חטאת בת דנקא אף ספיקו אשם בר דנקא אהכי כתב רחמנא ואם נפש וי"ו מוסיף על ענין ראשון [יג] הא ניחא למאן דדריש זאת תורת האשם [יד]אלא למאן דלא דריש זאת תורת האשם מאי איכא למימר יליף בערכך בערכך מאשם מעילה אשם שפחה חרופה [טו] לא כתב בה בערכך ילפינן באיל איל: [טז] מודה ר"ע כו': ואם ספק מאי קאמר אמר רבא תני אם בספיקו עומד לעולם יהא אשם תלוי [יז] שממין שהביא על הודע (ג) מביאו על שלא הודע סוף סוף כי מתידע ליה בעי לאיתויי אשם ודאי אמר רבא מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה (ג) [יח] לכתחלה: מתני' [יט] [כ]האשה שהביאה חטאת העוף [כ] [אם] עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשינה ודאי שממין שהיא מביאה [כא] על הודע מביאה על לא הודע חתיכה של חולין וחתיכה של [כב] הקדש אכל אחת מהן ואין יודע איזה מהן אכל [ל]פטור ר"ע מחייב [כג] אשם תלוי [מ]אכל את השניה מביא אשם ודאי [כד]אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר"ע [כה] ר"ש אומר שניהן מביאין אשם אחד ר' יוסי אומר אין

גמ' ואם נפש (ד) כו) אדם. באשם תלוי כתיב ולעיל מיניה באשם מעילות קמיירי בויקרא: לחייב על ספק מעילות אשם תלוי. קס"ד מדלכתבינהו גבי הדדי: עליון. מעילות כו): מתחתון. אשם תלוי: גליון ה"ג אלא הכא היינו טעמא דר' עקיבא דכתיב ואם נפש: לימא בהא קא מיפלגי. דמר סבר היקשא עדיף ומר סבר ג"ש עדיף: לא דכולי עלמא היקשא עדיף. שהרי אין משיבין על ההיקש ואמרי לך רבנן היינו היקש דתחתון למד מעליון לכסף שקלים: ור' עקיבא סבר אשם לכסף שקלים נפקא ליה מזאת תורת. אלא היקש להכי אתא ללמוד עליון מתחתון. והכי פירש רחמנא (ד) והוא הוא שבקונטרס אלא ע"כ מבואר היטב. עפה"ג: (ה) אם כן. דלרבנן אין למדין לא אשכחן צפון בבן בקר דחטאת ועולה יהו טעונין שחיטה בצפון דצפון כתיב בבן צאן בויקרא [א] ובמסכת זבחים (מח.) יליף בן בקר בהאי דינא בעליון מתחתון: באשם תלוי כתיב [ויקרא ה] מצות ובחטאת כתיב [שם ד] מצות: חטאת חלב. היינו סתם חטאת ולהכי נקט חלב משום דסמוכה לחלב דכתיב בויקרא [ג] כל חלב וכל דם לא תאכלו וסמיך ליה נפש כי תחטא וגו': במיתה. בידי שמים: לאפוקי עולה ויורד. כגון שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו דלא מייתי על ספיקו אשם תלוי: וי"ו מוסיף על ענין ראשון כו. הילכך אתא היקש ואפקיה מגזירה שוה להא מילתא ועל כרחין גזרה שוה זו למחצה: (ו) בעליון כתיב כסף שקלים והקישא לתחתון מעליון הוא דאתא ולא למילף עליון מתחתון (לשוייה גזרה שוה למחצה): ורבי עקיבא אין היקש למחצה לא גרסינן לה דלאו היינו היקש למחצה ובשחיטת קדשים בפרק איזהו מקומן (דף מח.) איתא לכולה הא שמעתא ולא גרסינן להא אלא הכי גרסינן ורבי עקיבא אשם בכסף שקלים מנא ליה (ז) כו'. הילכך על כרחין היקשא לאפוקי מגזירה שוה אתא למיהוי גזירה שוה למחצה דאי לאו להכי אתא היקשא למאי תדרוש ליה: הניחא למאן דדריש תורת. בשמעתא קמייתא דמנחות (דף ג:) זאת תורת המנחה תורה אחת לכל המנחות: הניחא למאן דדריש. מאי ר"ע למימר הכי (ח) לא איצטריך היקשא לאשם בכסף שקלים ומהכא נפקא וכי איצטריך היקשא לספק מעילות לאשם תלוי: בערכך בערכך. אשם תלוי מאשם מעילות: אשם שפחה חרופה יליף מאיל איל. אשם נזיר דכתיב בספרים שנים הוא דהא באשם נזיר (במדבר ו) כבש בן שנתו כתיב ואמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (לעיל י:) מדאיל בן שתי שנים בשני סלעים כבש בן שנתו בסלע: מאי קאמר ואם ספק. הא פשיטא דספק הוא לו: סוף סוף. כי הביא במעילה מועטת מעילתו ואשמו בתנאי אכתי לא נפיק מידי שני אשמות דכי מתידע ליה דודאי מעל בעי איתויי אשם ודאי דקא סלקא דעתין אשם דומיא דחטאת וחטאת שהביא על ספיקה אשם תלוי כי מתידע ליה ודאי בעי איתויי חטאת: מדברי שניהם. דר' עקיבא ור' טרפון דמודו במעילה מועטת: לא בעי ידיעה בתחלה. הילכך כי אתייה מספק על תנאי עולה לו לאשם ודאי כי מתידע ליה: מתני' חטאת העוף. ספק ילדה מין פטור או מין חיוב מביאה קינה העולה מביאה ומתנה אם מין חיוב הוא זו עולתה ואם לאו תהא נדבה אבל חטאת מביאה מספק ואינה נאכלת: תעשה ודאי. ויאכל לכהנים: ר' עקיבא מחייב. ר' עקיבא לטעמיה (ע"א) דמחייב אשם תלוי בספק מעילות: שניהן מביאין אשם אחד. בשותפות ויאמר זה לזה אם אכלת חתיכה של קדש יהא חלקי מחול לו [לך] ויהא אשם כולו עליך:

אם עד שלא נמלקה הודע כו' (א)ועושה ודאי. פירוש ותאכל כאשר חטאת ואם תאמר מאי איריא שנודע לה קודם שנמלקה אפילו לאחר שנמלקה נמי תאכל לכהנים דאי משום דלא הויא ידיעה בשעת מליקה הא אמרינן בפרק קמא דמכילתין (דף י.) מודה ר' יוסי במחוסר כפרה דכיון דאינו מביא רק לאישתרויי בקדשים דלא בעי ידיעה בתחלה ואי טעמא הוי גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על הספק נאכלת הניחא לר' יוחנן דאמר לקמן בפרק המביא (דף כו:) דאם משנמלקה נודע (ב)לו שילדה ודאי אסור גזירה כו' אלא לרב דאמר לקמן דאפילו נודע לו משנמלקה כיון שנודע לו קודם הזאה מותר באכילה אם כן אמאי לא נקט משנמלקה ויש לומר דהוא הדין לאחר מליקה ולא אתא לאפוקי רק אחר הזאה דאז ודאי אתו למימר חטאת העוף הבא על הספק נאכלת (ג):

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ג:

לב ב מיי' פ"ד מהל' פסה"מ הל' כב:

לג ג מיי' פ"ו שם הל' יא:

לד ד ה מיי' פ"ט מהל' שגגות הל' יב:

מוסף רש"י

ואם נפש. גבי אשם תלוי כתיב בויקרא ואם נפש כי תחטא וגו', ולמעלה הימנה פרשת מעילה ודאית, שידע לאחר זמן שנהנה מן ההקדש בשוגג וחייבו עליו אשם ודאי (זבחים מח.). על ספק מעילות. הקדש וחולין לפניו ונהנה מאחד מהם בסבור שניהם חולין ועכשיו אינו יודע מאיזה מהן נהנה, מביא אשם תלוי להגן עליו מן היסורין עד שיודע לו שודאי מעל ומביא אשם ודאי. וגם הוא איל בכסף שקלים (שם). למדין עליון מתחתון. פרשת הקדש מפרשת אשם תלוי שתחתיה, למיהוי דהנהנה מן ההקדש נמי מייתי אשם תלוי על ספיקו (שם). מצות מצות מחטאת. נאמר מצות באשם תלוי ונאמר אחת מכל מצות, וכן בחטאת מה חטאת באה על שגגת זדון כרת, כדילפינן בהוריות (ח.). אף אשם תלוי על ספק דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת (זבחים שם). הזיד במעילה. באכילת קדש שמעל במזיד (ספרים לג:). נפסל מן ההקדש שיש בו מעילה במזיד (סנהדרין פג.). מה להלן בקבועה. גמר לה לכן גזירה שוה כי מה חטאת חלב קרבן קבוע לעני ולעשיר, אף אשם תלוי אינו בא אלא על ספק חטאת קבוע. לאפוקי עולה ויורד דלא. ספק נכנס טמא למקדש ספק לא נכנס, הואיל וודאו בעולה ויורד אין מביא על ספיקו אשם תלוי (זבחים מח.). אין גזירה שוה למחצה. וכי היכי דגמרינן לה לגבי הא מילתא נגמר מיניה נמי דאינו בא אלא על ספק כרת (שם). תחתון הוא דנגמר מעליון. היקש להכי אתי דתחתון יהא נגמר מעליון לקנות אשם בשתי סלעים, דגבי אשם מעילות כתיב בערכך כסף שקלים ונגמר אשם תלוי מיניה אלא לומר לא יהא ספיקו של כרת חמור מודאו (שם). דנקא. שתות, כלומר מעה כסף שהיא שתות של דינר, ולאו דוקא נקט אלא דמים קלים כשלקחה שלא יתן לה קצבה (שם). יליף בערכך בערכך. לאשם תלוי ולאשם גזילות כתיב בערכך לאשם ואתרינן מערכך דאשם מעילות דכתיב ביה בערכך כסף שקלים (שם). ילפינן באיל איל. כתיב ביה בשפחה חרופה באיל האשם ובאשם מעילות נמי כתיב באיל האשם, ואשם נזיר ואשם מצורע לא תרינן משום דכתיב כבש בן שנה, ומדאיל שהוא בן שתי שנים בא בשתי סלעים, כבש בן שנה בא בסלע (שם).

שיטה מקובצת

א] בקר לרבנן לא משכחת לה אית ר' נמחק: ב] דפטרי' דגמרי מצות מחטאת חלב מה: ג] אף כל (דבר) שחייבין על זדונו כרת כו'. ואית הא תינח למאן דיליף בפרק ריבבות בגו"ש ועליה דאין חייבין חטאת אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת יכול לאפוקי מעילה דדבר הלמד בגו"ש חוזר ומלמד בגו"ש אלא למאן דמפיק מתורה אחת הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים היכי ילפינן הכא ממצות הוי דבר הלמד בהקש ואינו חוזר ומלמד בגו"ש כדאיתא באיזהו מקומן וי"ל דמן הדין היה לנו לומר דמביאין אשם תלוי על כל דבר אפילו על דבר שאין חייבין על זדונו כרת וגו"ש דהכא דמצות מצות אתי למעוטי מעילה דלא בא על ספיקו אשם תלוי [illegible]

מסורת הש"ס

א) [זבחים מח. ושם כל הסוגיא ע"ש], ב) [לקמן כה:], ג) [מנחות ליתא], ד) [צ"ל שגגתו], ה) [צ"ל ספקו], ו) ספרים לג. סנהדרין פג. פד., ז) [מנחות ד.], ח) [יבמות ט. וש"נ], ט) [נדרים ו.], י) [לקמן כו: ע"ש], כ) [צ"ל ספק אשם], ל) [בר"ק סג.], מ) [עי' יעב"ץ], נ) [ויקרא ז], ס) צ"ל לה יכן לקמן.

תורה אור השלם

1. וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה יז

2. וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ויקרא ז א

הגהות הב"ח

(א) גמ' מצות מחטאת חלב מה להלן: (ב) שם על זדונו מביא כצ"ל ואות ו' נמחק: (ג) שם ידיעה בתחלה כצ"ל ואות ל' נמחק: (ד) רש"י ד"ה ואם נפש באשם כצ"ל ותיבת אדם נמחק: (ה) ד"ה דא"כ לרבנן וכו' מתחתון הס"ד ואח"כ מ"ה מצות מצות באשם: (ו) ד"ה ו' מוסיף וכו' למחצה הס"ד ואח"כ מ"ה לאשם בכסף שקלים בעליון כתיב: (ז) ד"ה ור"ע אין וכו' תנא ליה כו' ומשני הילכך:

רבינו גרשום

ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת וגו'. דכתיב בפרשת אשם תלוי לחייב על ספק מעילה אשם תלוי בא דברי ר' עקיבא כדמפרש טעם דוי"ו מוסיף על ענין ראשון דלמעלה מפרשה זו כתיבה פרשת מעילות דמביא אשם ודאי וילמוד עליון מתחתון מה בפרשת תחתון אשם תלוי אף עליון נמי מביא על ספיקו אשם תלוי: ואם כן. דאין למדין עליון מתחתון צפון שחיטה בצפון בבן בקר לא משכחת לה דאם עולה קרבנו מן הבקר היינו עליון ולא כתיב ביה צפון ובאם מן הצאן עולה קרבנו כתיב ביה צפונה וילמוד עליון מתחתון: דגמרי מצות מצות מחטאת חלב כתיב גבי חלב בעשותה אחת ממצות וכתיב באשם תלוי בעשותה אחת מכל מצות מה להלן בחלב דהיינו דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כו'. ור' עקיבא מחייב על ספק מעילות אשם תלוי סבר להכי ילפינן מצות מצות מחטאת חלב להכי ילפינן מה להלן גבי חלב בקבועה דחטאתו קבועה ומביאה על ספיקה אשם תלוי אף כל שקרבנו בקבועה מביא על ספיקו אשם תלוי לאפוקי היכא דבעולה ויורד הוא דאין ודאי קבוע אין מביא על ספיקו אשם תלוי: ורבנן סברי אין גזירה שוה למחצה. אלא כי היכי דילפת גזרה שוה דמה להלן בקבועה אף כאן בקבועה יליף נמי מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת אף כל שחייבין הילכך פטרי: וילמד עליון מתחתון כדאמרן: ורבנן סברי לא תחתון הוא דנגמר מעליון לאשם בכסף שקלים. מה שבעליון באשם ודאי מביא אשם בכסף שקלים אף תחתון אשם תלוי צריך אשם בכסף שקלים: ור' עקיבא סבר אין היקש למחצה. אלא כי היכי דילפי אשם בכסף שקלים לילפו נמי עליון מתחתון: אלא טעמא דרבנן דפטרי דקא סברי אתא מצות מצות. כדמפרשי ליה רבנן ואפקיה מהקישא דלא ילפינן עליון מתחתון ולהכי כתב רחמנא ואם נפש דוי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון דמה עליון בכסף שקלים אף תחתון בכסף שקלים. הניחא. לר' עקיבא למאן דדריש זאת תורת מצי יליף מזאת תורת אלא למאן דל[illegible]

[illegible]